

Een overbodige horlogemaker?

De ‘blinde horlogemaker’ is een term van Richard Dawkins die hij gebruikt voor het principe van natuurlijke selectie. Hiermee refereert Dawkins aan een bekend voorbeeld van de Engelse theoloog William Paley, uit diens boek *Natural Theology* (1802), dat als volgt gaat. Wanneer iemand een horloge vindt op de heide is onmiddellijk duidelijk dat dit een bijzonder object is: alle onderdelen zijn perfect op elkaar afgestemd en dienen een specifiek doel. Er is maar een conclusie mogelijk: het is ontworpen door een horlogemaker. Analooq hieraan, zo redeneert Paley, herkennen we een dergelijk ontwerp in de natuur. Planten en dieren, waarvan de onderdelen perfect zijn aangepast aan hun functie, getuigen van de almacht, wijsheid en goedheid van een Ontwerper.

Nu is het zo dat Darwins evolutietheorie juist deze ‘functionele aanpassing’ op naturalistische wijze verklaart. Het is immers de ‘blinde’ natuurlijke selectie die er voor zorgt dat van vele varianten juist die overleeft die het best is aangepast. Een Ontwerper is hiermee overbodig geworden. Darwins theorie was dan ook de genadeslag voor de natuurlijke theologie.

Recent las ik een interessant artikel van de wetenschapshistoricus Jonathan Topham, waarin dit beeld van de geschiedenis wordt bijgesteld. Topham bespreekt de natuurlijke theologie in de periode tussen Paley en Darwin aan de hand van de *Bridgewater Treatises*, acht boeken gepubliceerd in de jaren 1830. De auteurs, gerenommeerde natuuronderzoekers, probeerden net als Paley vanuit de natuur te spreken over God. Ze maakten daarbij gebruik van allerlei recente wetenschappelijke inzichten uit disciplines als geologie en paleontologie, waarin inmiddels veel ontdekt was over de lange geschiedenis van de aarde. Hun wereldbeeld was hierdoor veel dynamischer dan dat van Paley, en zij kwamen ook met veel verfijndere ontwerpargumenten.

Het is frappant dat Darwin in zijn *Origin of Species* (1859) als motto een citaat kiest uit een *Bridgewater*-verhandeling. In dit citaat, van wetenschapsfilosoof William Whewell, staat dat ‘gebeurtenissen niet plaatsvinden door het telkens opnieuw geïsoleerd ingrijpen van een goddelijke macht’, maar ‘door de toepassing van [door God ingestelde] algemene wetten’. In zijn evolutietheorie breidt Darwin deze benadering uit tot het ontstaan van soorten.

Zo gezien vormde Darwins evolutietheorie geen radicale breuk met de natuurlijke theologie uit de voorgaande periode, maar was ze een logische volgende stap.

Ab Flipse

Gepubliceerd in: *Sophie* 1 (2011), nr. 2, p. 9